

Інформаційна довідка щодо правового регулювання розведення домашніх тварин у Європейському Союзі та окремих його державах-членах*

***Анотація.** В інформаційній довідці наведено загальну характеристику правового регулювання розведення, утримання, комерційного продажу та передачі домашніх тварин, а також окреслено засади контролю у цій сфері у Європейському Союзі та окремих його держав-членів.*

***Ключові слова:** розведення домашніх тварин, добробут тварин, захист тварин від жорстокого поводження, некомерційне утримання тварин, комерційний продаж тварин, ідентифікація тварин, простежуваність походження тварин, селекція.*

Вступ. Питання правового регулювання розведення домашніх тварин у державах-членах Європейського Союзу (далі – ЄС) охоплює не лише загальні вимоги до гуманного поводження з тваринами, а й спеціальні правила щодо селекції, умов утримання, комерційного продажу, ідентифікації, реєстрації та контролю діяльності заводчиків. Особливого значення набуває законодавче регулювання такої діяльності у зв'язку з поширенням комерційного розведення собак і котів, онлайн-продажу тварин, нелегальної торгівлі, а також практик селекції, що можуть негативно впливати на здоров'я тварин.

У праві ЄС та законодавстві низки держав-членів сформовано підхід, що передбачає розведення домашніх тварин як діяльність, що потребує спеціальних вимог до осіб, які її здійснюють, належного адміністративного контролю, прозорості походження тварин і запобігання жорстокому або шкідливому розведенню.

Основна частина. Базовим міжнародним актом у сфері захисту домашніх тварин є Європейська конвенція про захист домашніх тварин 1987 року¹ (далі – Конвенція), яка встановлює загальні стандарти утримання, розведення, продажу та поводження з домашніми тваринами. Конвенція визначає: загальні обов'язки особи, що утримує домашню тварину, створити належні умови утримання (стаття 4); врахування анатомічних, фізіологічних та поведінкових характеристик, що можуть поставити під загрозу здоров'я і добробут потомства або самки, особою, яка відбирає домашню тварину для розведення (стаття 5); заборону продажу домашніх тварин особам віком до 16 років без згоди батьків (стаття 6); повідомлення компетентного органу про намір розпочати торгівлю домашніми тваринами, їх розведення та утримання для комерційних цілей, а також необхідність виконання для здійснення цієї діяльності певних вимог (стаття 8).

¹ Європейська конвенція про захист домашніх тварин : ратифіковано Законом України від 18.09.2013 № 578-VII.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a15#Text

Європейський Закон про здоров'я тварин² встановлює правила профілактики хвороб тварин, обов'язки операторів, вимоги до реєстрації установ і контролю переміщення тварин. Він охоплює не лише питання реагування на хвороби, а й ширшу систему ветеринарного управління: обов'язки операторів і власників тварин, реєстрацію та схвалення установ, простежуваність тварин, правила переміщення тварин у межах Союзу, ввезення тварин із третіх країн, експорт, надзвичайні заходи та контроль за хворобами, впровадження штрафів тощо. Регулювання доповнюється низкою делегованих та імплементаційних актів Європейської Комісії, що охоплюють різні сфери та містять додаткові правила.

Наразі з Європейською Радою вже погоджено проєкт Регламенту Європейського Парламенту і Ради про добробут собак і котів та їх простежуваність³, який має встановити спеціальні мінімальні правила щодо розведення, утримання, продажу, імпорту, ідентифікації та простежуваності собак і котів на рівні ЄС. Серед вимог цього документа – обов'язкове мікрочипування та реєстрація собак і котів; встановлення мінімальних стандартів для розплідників, закладів продажу і притулків; вимоги до осіб, які працюють із тваринами; правила простежуваності походження тварини; заборона розведення собак або котів з метою надання їм перебільшених або надмірних рис, що призводять до значних ризиків для їхнього здоров'я тощо.

Натомість у **Франції** розведення та продаж домашніх тварин регулюється Кодексом сільського та морського рибного господарства (далі – Кодекс). Стаття L.214-6⁴ цього Кодексу визначає, що розведення собак і котів охоплює діяльність з утримання принаймні однієї репродуктивної самки, якщо хоча б один собака або кіт передається за плату. Продаж домашньої тварини визначається як платна передача тварини особою, яка не утримує репродуктивну самку, від якої ця тварина походить.

Відповідно до статті L.214-6-1 Кодексу особа, яка здійснює розведення домашніх тварин, повинна виконати обов'язок декларування діяльності та дотримуватися умов, установлених для відповідних видів діяльності з тваринами. Така особа зобов'язана пройти навчання в закладі, визначеному Міністром сільського господарства, та отримати сертифікат про знання біологічних, фізіологічних, поведінкових потреб тварин та догляду за ними. Детальні правила здійснення такої діяльності визначено спеціальним наказом Міністра сільського господарства⁵.

² Regulation (EU) 2016/429 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on transmissible animal diseases. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32016R0429>

³ Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the welfare of dogs and cats and their traceability. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2023%3A769%3AFIN&qid=1701877841427>

⁴ Code rural et de la pêche maritime. URL:

https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071367/LEGISCTA000006152208/#LEGISCTA000006152208

⁵ Arrêté du 19 juin 2025 fixant les règles sanitaires et de protection animale auxquelles doivent satisfaire les activités liées aux animaux de compagnie d'espèces domestiques. URL:

<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000051832274>

Кодексом також унормовано детальні правила передачі домашніх тварин у власність.

Загальні повноваження контролю щодо захисту тварин закріплені у статті L.214-23 Кодексу, яка передбачає уповноваженим агентам право здійснювати інспекції, доступ до приміщень, де перебувають тварини, перевіряти професійні транспортні засоби, отримувати копії офіційних документів, звертатися за судовим дозволом у разі відмови в доступі, брати проби та, за необхідності, застосовувати тимчасове вилучення тварин. Такими агентами є інспектори ветеринарного громадського здоров'я, інженери та технічні службовці Міністерства сільського господарства, санітарні контролери та інші державні агенти, уповноважені у сфері санітарного контролю (стаття L.205-1 Кодексу).

Стаття R.215-5 Кодексу передбачає санкції за порушення правил діяльності з продажу, розведення, переміщення, утримання, навчання, дресирування або публічної презентації собак і котів.

У 2021 році прийнято Закон Франції № 2021-1539, спрямований на боротьбу з жорстоким поводженням із тваринами та зміцнення зв'язку між тваринами і людьми⁶. Структура Закону охоплює чотири основні блоки: умови утримання домашніх тварин і коней; посилення санкцій за жорстоке поводження з домашніми тваринами; припинення використання диких тварин у комерційних цілях; припинення розведення американських норок для виробництва хутра.

Французьке законодавство містить чіткі вимоги до прозорості походження тварини. Наприклад, оголошення про продаж собаки або kota повинне містити, зокрема, реєстраційний номер продавця, вік тварини, ідентифікаційний номер тварини або її матері, інформацію про внесення до племінної книги та кількість тварин у приплоді⁷.

Для нового власника встановлюється обов'язок отримання «сертифіката про зобов'язання та знання» і написання ним заяви про зобов'язання поважати потреби тварини. Перш ніж забрати тварину, новому власнику надається 7-денний «період для роздумів», спрямований на запобігання імпульсивному придбанню тварини та зменшення ризику подальшого неналежного утримання або відмови від неї⁸.

У *Німеччині* базовим актом у сфері розведення тварин є Закон про добробут тварин⁹. Відповідно до статті 11 Закону окремі види діяльності, пов'язані з утриманням, розведенням, торгівлею або передачею тварин, потребують спеціального дозволу компетентного органу, а особа, яка провадить таку діяльність, має відповідати встановленим вимогам. Критерії, за яких розведення вважається комерційним, деталізовані Загальним адміністративним

⁶ LOI n° 2021-1539 du 30 novembre 2021. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000044387560>

⁷ Vendre des animaux de compagnie. URL: <https://www.mesdemarches.agriculture.gouv.fr/demarches/particulier/vivre-avec-un-animal-de-compagnie/article/elever-et-vendre-des-animaux-de>

⁸ CERTIFICAT D'ENGAGEMENT ET DE CONNAISSANCE. URL: <https://www.oise.gouv.fr/Services-de-l-Etat/Direction-departementale-de-la-protection-des-populations-DDPP/Thematiques-de-la-direction-departementale-de-la-protection-des-populations/Sante-et-protection-animales/Protection-animale/CERTIFICAT-D-ENGAGEMENT-ET-DE-CONNAISSANCE-Animaux-de-compagnie-chien-chat-furet-lapin>

⁹ Tierschutzgesetz. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/tierschg/BJNR012770972.html>

приписом щодо виконання Закону про добробут тварин від 9 лютого 2000 року¹⁰ (для собак це утримання 3 або більше репродуктивних самок або отримання 3 чи більше приплодів на рік; для котів – 5 або більше репродуктивних кішок або 5 чи більше приплодів на рік, для кролів/шиншил, морських свинок, рептилій – понад 100 молодих тварин на рік, для мишей/хом'яків/щурів/піщанок – понад 300, для черепах – понад 50 тощо).

Стаття 11б Закону про добробут тварин встановлює заборону так званого шкідливого або «мученицького» розведення тварин, тобто розведення або зміни їх шляхом біотехнічних чи інших втручань, якщо можна очікувати, що у самої тварини або її потомства внаслідок спадкових ознак будуть відсутні, непридатні або змінені частини тіла чи органи, або виникатимуть біль, страждання, шкода чи порушення нормальної поведінки.

Контроль у сфері розведення, утримання і торгівлі домашніми тваринами здійснює компетентний ветеринарний орган – місцеве ветеринарне відомство, або управління ветеринарії та контролю харчових продуктів при районній адміністрації чи адміністрації міста. Закон про добробут тварин відносить до його повноважень надання дозволу на комерційне розведення, утримання і торгівлю хребетними тваринами, а також право видавати обов'язкові приписи, усувати порушення, вилучати тварин, розміщувати їх в іншому місці коштом власника та забороняти особі подальше утримання тварин. Адміністративні штрафи за порушення вимог Закону передбачені статтею 18, а статтею 17 встановлена кримінальна відповідальність (позбавлення волі або штраф) за жорстоке поводження, заподіяння тварині сильного болю і страждань або за вбивство тварини.

У *Польщі* Закон про захист тварин¹¹ закріплює загальний принцип, відповідно до якого тварина як жива істота, здатна відчувати страждання, не є річчю, а людина зобов'язана поважати, захищати її та піклуватися про неї. Такий принцип є основоположним у сфері розведення, оскільки заводчик або власник тварини не може розглядати її виключно як майно чи товар.

Стаття 4 Закону визначає жорстокі методи у вирощуванні або розведенні тварин як дії або бездіяльність людини, що очевидним чином призводять до патологічних змін в організмі тварини (соматичних чи психологічних), особливо у вигляді наслідків терпіння сильного болю, примусу до певної поведінки (підкорення) через голод, спрагу, дію електричного струму (за деякими винятками) або інших процедур такого роду, зокрема годування та напування тварин силою. Такі методи визнаються однією з форм жорстокого поводження з тваринами, яке заборонене Законом.

Статтею 10а Закону заборонено торгівлю домашніми тваринами на ринках, ярмарках і біржах тощо. Також забороняється продаж домашніх тварин у непридатних для цього місцях. Окремо визначено заборону торгівлі собаками і котами поза місцями їх вирощування або розведення. Заборонено розведення

¹⁰ Allgemeine Verwaltungsvorschrift zur Durchführung des Tierschutzgesetzes. URL: https://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de/bsvwvbund_09022000_32135220006.htm

¹¹ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19971110724>

собак і котів з комерційною метою (крім зареєстрованих загальнонаціональних громадських організацій, статутною метою яких є діяльність, пов'язана з розведенням породистих собак і котів). Зазначені норми забезпечують основу для боротьби з суб'єктами, які здійснюють масове або неконтрольоване розведення собак і котів без належного контролю умов утримання, походження тварин і відповідальності перед покупцем.

Відповідно до статті 11б Закону про захист тварин суб'єкт, який управляє притулком для тварин, зобов'язаний забезпечити тваринам належний догляд, у тому числі ветеринарну допомогу, а також відповідні умови перебування (можливість вільного руху, захист від несприятливих погодних умов, постійний доступ до води). Суб'єкт, який управляє притулком, зобов'язаний здійснювати маркування собак і котів, що утримуються у притулку, а також вести документацію щодо таких тварин. Зокрема, у документації мають міститися відомості про особу або суб'єкта, який забрав тварину з притулку, а також інша інформація, пов'язана з утриманням тварини у притулку.

Органом державного нагляду за дотриманням законодавства про захист тварин у Польщі є ветеринарна інспекція, яка наділена повноваженнями проводити перевірки. Тимчасове вилучення тварини у власника або опікуна здійснюється на підставі рішення голови гміни (мера, голови міста), до юрисдикції якої належить місцеперебування тварини (стаття 7 Закону про захист тварин). Рішення про конфіскацію тварини або про передачу тварин у володіння іншій особі або установі ухвалюються судом (статті 38-38а Закону).

Статтями 35-37е Закону про захист тварин встановлено санкції за порушення вище названих правил.

Висновки. Європейський досвід свідчить, що ефективне регулювання розведення домашніх тварин має поєднувати низку елементів: реєстрацію або дозвіл для осіб, які здійснюють комерційне розведення; вимоги до умов утримання; простежуваність походження тварин; контроль продажу; заборону використання для розведення тварин із генетичними дефектами або хворобами; обмеження практик, які призводять до страждання потомства або матері; санкції за порушення правил тощо. Спільною рисою розглянутих підходів є перехід від суто карального реагування на жорстоке поводження до превентивного регулювання, коли вимоги встановлюються ще до початку діяльності або передачі тварини. Такий підхід дозволяє зменшити ризики функціонування неконтрольованих розплідників, імпульсивного придбання тварин, їх подальшого залишення або утримання в неналежних умовах. Запровадження аналогічних механізмів відповідатиме міжнародним зобов'язанням України за Європейською конвенцією про захист домашніх тварин та сприятиме наближенню національного законодавства до європейських стандартів.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело*